

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«Роль іноземної фінансової допомоги у стабілізації української економіки в умовах повномасштабної війни протягом 2022-2023 років»**

Виконав: студент 4-го року
навчання,

Спеціальність:
051 «Економіка»

Николайчук Назарій Олексійович

Керівник Колядич О.І.,
Кандидат економічних наук

Рецензент

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою

Секретар ЕК

« ____ » _____ 2024 р.

Київ – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні основи дослідження.....	7
1.1. Визначення ключових термінів та теоретичні рамки дослідження.....	7
1.2. Огляд наукових джерел і літератури з іноземної фінансової допомоги та економічних аспектів війни.....	12
1.3. Історичний огляд і формування іноземної фінансової допомоги в контексті української економіки.....	13
1.4. Теоретичні підходи та міжнародний досвід аналізу ефективності іноземної фінансової допомоги.....	16
Розділ II. Структура, динаміка та інструменти надання іноземної допомоги Україні протягом повномасштабної війни.....	21
2.1. Допомога від міжнародних організацій.....	21
2.2. Оцінка впливу іноземної допомоги на стабілізацію економіки України.....	31
2.3. Особливості розміщення облігацій під час війни.....	33
Розділ III. Аналіз впливу міжнародної фінансової допомоги на динаміку дохідності ОВДП України в умовах повномасштабної війни (2022-2023 рр.).....	37
3.1. Обґрунтування взаємозв'язку фінансової допомоги з реакцією ринку державних облігацій.....	37
3.2. Рекомендації щодо поліпшення стратегії фінансового управління під час воєнних конфліктів та криз.....	41
Висновки.....	43
Список використаних джерел.....	45
Додатки.....	59

ВСТУП

Зовнішні державні запозичення є невід'ємною складовою сучасної світової економіки, що надає країнам можливість отримувати доступ до зовнішнього капіталу. Історичний аналіз вказує на те, що практика подібних запозичень існувала ще до нашої ери, однак регулярні угоди почали укладатись вперше між X та XIV століттями нашої ери, здебільшого як короткострокові кредити з високою відсотковою ставкою, спрямовані на фінансування воєнних кампаній. Протягом часу форми та цільове використання зовнішнього кредитування зазнали значних змін, відбиваючи складніші політичні системи країн та їхні більш розвинені фіскальні інститути. Цей процес сформував сучасну практику зовнішніх державних запозичень [1].

Альтернативою іноземним фінансовим запозиченням здавна були державні облігації. У цьому дослідженні вони були обрані для аналізу через їхню здатність відображати загальний фінансовий стан країни. Динаміка їхньої дохідності показує рівень довіри інвесторів до економіки та її здатності обслуговувати борги, особливо під час кризи. На відміну від досліджень продуктивності окремих галузей, дохідність облігацій дає комплексну оцінку макроекономічної стабільності. Стабільні або знижені дохідності можуть свідчити про ефективність міжнародної допомоги у підтримці економіки.

Актуальність дослідження полягає у гострій потребі української економіки в стабілізації в умовах повномасштабної війни, яка розгорталася протягом 2022-2023 років. У цей період, Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами: знищенням інфраструктури, зупинкою виробничих потужностей, втратою контролю над ключовими економічними територіями, що призвело до глибокої економічної рецесії та падіння ВВП на понад 29% [2]. У цьому контексті, іноземна фінансова допомога виступає як невід'ємний елемент підтримки, спрямований на мінімізацію негативного впливу війни на економіку країни, забезпечення фінансової стабільності держави,

підтримку важливих соціальних програм та сприяння реалізації інфраструктурних проектів.

Об'єктом дослідження є іноземна фінансова допомога в умовах війни та показники дохідності внутрішніх державних облігацій України. Перше включає різні форми підтримки, такі як гранти, кредити на пільгових умовах.

Предметом дослідження є взаємодія та можливий вплив іноземної фінансової допомоги під час повномасштабної війни на динаміку дохідності внутрішніх державних облігацій України.

Мета дослідження полягає у визначенні наявності впливу іноземної фінансової допомоги на дохідність внутрішніх державних облігацій та як потенційний наслідок – стабілізацію економічного становища України.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

1. Теоретично обґрунтувати значення іноземної фінансової допомоги для військової економіки.
2. Проаналізувати структуру та динаміку надання іноземної допомоги Україні.
3. Оцінити вплив іноземної допомоги на ключові показники економічного розвитку.
4. Окреслити шляхи оптимізації використання іноземної фінансової допомоги.

Методологія дослідження базується на комбінації кількісних та якісних методів, включаючи аналіз статистичних даних, здійснення кореляційного аналізу та застосування методу process tracing для ґрунтовного аналізу динаміки надання іноземної допомоги за період 2022-2023 рр.

Новизна дослідження полягає заповненні наукової прогалини в дослідженні впливу іноземної фінансової допомоги на такі інструменти внутрішнього економічного регулювання як державні облігації. Результати дослідження можуть бути використані державними органами у виробленні стратегії використання іноземної допомоги, а також слугувати базою для подальших досліджень у цій сфері.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2023 року. Цей часовий проміжок включає початок та наступні майже 2 роки повномасштабної війни, що дозволяє детально аналізувати вплив іноземної фінансової допомоги на стабілізацію української економіки в умовах повномасштабної війни та використати отримані результати у подоланні наслідків війни, що триває.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та анотації. У вступі описана актуальність цього дослідження, його об'єкт та предмет, цілі та завдання. Основна частина роботи складається з трьох частин:

- У першому розділі окреслено теоретичні основи дослідження, концептуалізовано ключові терміни: «іноземна фінансова допомога» та «військова економіка» в умовах повномасштабної війни та інші. Також здійснено огляд наукових джерел та літератури про іноземну фінансову допомогу та економічні аспекти війни та історичний огляд, формування зовнішньої фінансової допомоги в контексті української економіки.

- У другому розділі наведена структура зовнішньої фінансової допомоги в умовах воєнного часу, зазначений аналіз взаємодії української економіки та зовнішньої фінансової допомоги, дана оцінка впливу зовнішньої фінансової допомоги на стабілізацію української економіки, та розглянуто розміщення облігацій під час війни.

- У третьому розділі проведений аналіз впливу міжнародної фінансової допомоги на динаміку дохідності внутрішніх державних облігацій України.

Розроблені та представлені рекомендації щодо оптимального використання іноземної фінансової допомоги для стабілізації економіки України.

У кінці роботи наведені висновки, підведені підсумки дослідження.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Визначення ключових термінів та теоретичні рамки дослідження

У цьому розділі будуть розглянуті ключові поняття, які лягають в основу дослідження ролі іноземної фінансової допомоги у стабілізації української економіки в умовах повномасштабної війни.

У цій дипломній роботі дослідження відбувається з-за допомоги комплексного підходу, що полягає у поєднанні кількісних та якісних методів дослідження. Використовується кореляційний аналіз (кількісний метод), та якісний метод process tracing, що дозволяє глибше зрозуміти складні взаємозв'язки між іноземною фінансовою допомогою та економічною стабільністю України в умовах повномасштабної війни. Така методологія є найбільш доцільною з огляду на багатогранність досліджуваної проблеми.

Використання кореляційного аналізу дозволяє кількісно оцінити, як зміни в обсягах іноземної фінансової допомоги впливають на дохідність державних облігацій України. Кореляційний метод забезпечує статистичну точність і можливість визначення сили і напрямку зв'язку між цими двома змінними [3].

Використання process tracing як якісного методу дозволяє відслідкувати розвиток надання іноземної допомоги, аналізувати їх контекст та виявляти причинно-наслідкові зв'язки. Цей підхід корисний для розуміння того, як саме міжнародна підтримка сприяє економічній стабільності через механізми, які не завжди видно в кількісних даних. Process tracing дозволяє детально відстежити етапи реалізації допомоги, її вплив на державні інституції та реакцію фінансових ринків[4].

Застосування обох підходів разом дає змогу отримати комплексне уявлення про вплив іноземної фінансової допомоги. Це дозволяє не лише встановити наявність або

відсутність зв'язку між допомогою та дохідністю облігацій, але й зрозуміти механізми цього впливу, що є критично важливим для розробки ефективних політик у сфері міжнародної допомоги та економічної стабілізації.

Таким чином, обрані методи є оптимальними для досягнення мети дослідження.

Іноземна фінансова допомога означає економічну підтримку, надану однією країною або міжнародними організаціями іншій у формі грантів, позик або матеріальних ресурсів. Ця підтримка має на меті сприяння економічному розвитку реципієнта, стабілізації його економіки або вирішення конкретних фінансових викликів. В контексті російсько-українського конфлікту, така допомога відіграє критичну роль у підтримці української економіки, долаючи військові, гуманітарні та інфраструктурні кризи [5].

Згідно з визначенням CORE, іноземна фінансова допомога охоплює ресурси, які надаються урядами або міжнародними організаціями. Це може включати фінансові гранти, позики, технічну допомогу чи іншу матеріальну підтримку. Така допомога часто призначена для розвиткових цілей, реалізації політик або вирішення специфічних криз або потреб у країнах-одержувачах[6].

Для нашого дослідження краще підходить перше визначення, яке дають Paul Collier та David Dollar, оскільки воно більш конкретно відображає контекст російсько-українського конфлікту. Це визначення акцентує увагу на різних формах підтримки, таких як гранти, позики та матеріальні ресурси, і підкреслює їхню роль у подоланні військових, гуманітарних та інфраструктурних криз. Таке формулювання дозволяє чітко зрозуміти значення іноземної фінансової допомоги саме в умовах війни, що є ключовим аспектом нашого дослідження. Крім того, воно деталізує, як ця допомога сприяє економічному розвитку та стабілізації, що є важливим для оцінки її ефективності в поточній ситуації.

Війна визначається як стан озброєного конфлікту між різними країнами або різними групами всередині країни, що передбачає організоване використання зброї та фізичної сили. У контексті конфлікту між Росією та Україною, це включає військову агресію, територіальні інвазії та наслідкові соціально-економічні збурення, що суттєво впливають на життя цивільного населення та стан національної економіки[7].

Війна може бути концептуалізована як масштабний, організований конфлікт, що включає систематичне використання збройних сил щонайменше двома сторонами. Основною метою є домінування та нейтралізація противника, часто мотивована територіальними, політичними або ідеологічними суперечками. Це визначення охоплює як традиційні державні конфлікти, так і ті, що включають неурядові актори. Також для відзнаки масштабу війною називають коли смертність у "конфліктах" сягає 1,000 людей і більше[8].

Для нашого дослідження краще підходить перше визначення, оскільки воно конкретно описує озброєний конфлікт між Росією та Україною, акцентуючи увагу на військовій агресії, територіальних інвазіях та соціально-економічних наслідках. Це визначення чітко окреслює масштаби і специфіку війни, а також її вплив на національну економіку, що є ключовим для розуміння контексту нашого дослідження. Воно також підкреслює організоване використання зброї та фізичної сили, що важливо для аналізу економічної стабілізації під час конфлікту.

Гранти представляють собою безповоротні фінансові вливання, що надаються країнам-реципієнтам для підтримки специфічних проектів або загального бюджетного фінансування. Особливо цінними вони є для країн, що зіштовхуються з фінансовими труднощами, дозволяючи їм уникнути збільшення зовнішнього боргу [9].

Гранти визначаються як фінансові перекази від країн-донорів до країн, що розвиваються, які не потребують повернення. Вони спрямовані на сприяння економічному розвитку та добробуту в країнах-одержувачах. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) вважає гранти основним

компонентом ОПР, підкреслюючи їхню роль у підтримці цілей розвитку та покращенні глобального добробуту[10].

Для нашого дослідження краще підходить перше визначення, оскільки воно підкреслює роль грантів у підтримці специфічних проектів або загального бюджетного фінансування, що особливо важливо для країн, які стикаються з фінансовими труднощами. Це визначення акцентує увагу на безповоротній природі грантів та їхньому значенні у запобіганні збільшенню зовнішнього боргу, що є ключовим для аналізу економічної стабілізації України під час війни. Воно краще відображає, як гранти можуть допомогти країні уникнути фінансових проблем, забезпечуючи необхідну підтримку без обтяження додатковим борговим навантаженням.

Кредити на пільгових умовах відрізняються від звичайних кредитних ліній зниженими процентними ставками та/або відстроченими термінами погашення, що робить їх більш доступними для реципієнтів, сприяючи залученню необхідного фінансування без значного збільшення боргового навантаження[11].

Пільгові позики, або кредити на пільгових умовах - описуються як фінансова підтримка, яка надається на умовах, значно вигідніших, ніж ринкові позики. Такі умови зазвичай досягається за рахунок нижчих процентних ставок, подовжених пільгових періодів або комбінації цих особливостей. Ці позики, як правило, спрямовані на підтримку проектів розвитку в країнах з низьким рівнем доходу, забезпечуючи їм більш керовані фінансові умови для сприяння економічному зростанню та розвитку. Такі кредити є критично важливими у контекстах, де традиційні ринкові кредити були б нестійкими через фінансові умови країни-одержувача[12].

Військова та технічна підтримка є ключовим елементом у контексті України, включаючи поставки озброєння, обладнання, навчання військових кадрів, а також технічну допомогу в сфері кібербезпеки та відновлення інфраструктури. Ця допомога,

хоч і не є фінансовою у традиційному розумінні, відіграє значну роль у забезпеченні економічної стабільності та обороноздатності країни[13].

Термін військова та технічна підтримка охоплює не лише постачання військового обладнання та озброєнь, але й навчання та розвиток військового персоналу, а також технічну підтримку, необхідну для сучасної війни. Така підтримка є критично важливою для підтримання обороноздатності та загальної безпеки держави, особливо в конфліктних ситуаціях, де технологічна перевага може визначати результат військових зіткнень. Військово-технічна підтримка також включає підвищення кіберможливостей держави, що є життєво важливим для захисту інфраструктури та забезпечення національної безпеки під час конфліктів[14].

Непрямі методи підтримки включають дії, які не передбачають безпосередньої фінансової допомоги, але сприяють економічному зростанню та стабілізації, такі як зняття торговельних бар'єрів, надання пільгового доступу до ринків, спрощення візового режиму для підприємців, або технічна допомога у реформуванні економічного та адміністративного управління[15].

Непрямі методи підтримки важливі для забезпечення миру та запобігання конфліктам у ситуаціях, де гуманітарна допомога може ненавмисно поглиблювати існуючі конфлікти або створювати нові напруженості між спільнотами. Цей підхід відомий як принцип "Не зашкодь", який став стандартною практикою для гуманітарних акторів, щоб уникнути непередбачених негативних наслідків у доставці допомоги[16].

Для нашого дослідження краще підходить перше визначення, оскільки воно конкретніше описує різноманітні аспекти військової та технічної підтримки, які є актуальними для України в контексті конфлікту. Це визначення включає поставки озброєння, навчання військових, технічну допомогу в сфері кібербезпеки та відновлення інфраструктури, що підкреслює багатогранний характер підтримки. Воно

чітко вказує на роль цієї допомоги у забезпеченні економічної стабільності та обороноздатності країни, що є ключовим для нашого аналізу.

1.2 Огляд наукових джерел і літератури з іноземної фінансової допомоги та економічних аспектів війни

Вивчення іноземної фінансової допомоги та її впливу на економіку в умовах війни є багатограним і охоплює широкий спектр досліджень, які розкривають різні аспекти цієї складної тематики. Значний внесок у розуміння цього феномену зроблено в рамках різних наукових дисциплін, включаючи економіку, політичні науки та міжнародні відносини.

Двоїста роль іноземної допомоги у контексті конфліктів підкреслюється у роботах багатьох авторів, зокрема, Ліама Свіса (Swiss, 2016), яка аналізує як гуманітарну, так і економічну допомогу. Вона стверджує, що іноземна допомога може відігравати критичну роль не тільки у задоволенні невідкладних потреб постраждалих від конфлікту населень, але й у підтримці довгострокового економічного відновлення та розвитку[17].

Ефективність іноземної допомоги є предметом глибоких дебатів у науковій літературі. Пітер Сінгер (Singer, 2002) висвітлює складність оцінки впливу допомоги в умовах війни, зазначаючи, що вона може мати як позитивні, так і негативні наслідки залежно від специфіки конфлікту та умов надання допомоги[18].

Вплив конфлікту на економіку детально розглянуто у працях Пола Коллієра та Анке Хьоффлера (Collier & Hoeffler, 2004), де вони аналізують "економіку громадянської війни" і вказують на економічні фактори, які можуть спричиняти або продовжувати конфлікти. Їх дослідження вказує на необхідність комплексного підходу до вирішення економічних проблем, що супроводжують військові конфлікти[19].

Постконфліктне відновлення і роль іноземної допомоги у цьому процесі були досліджені Робертом І. Ротбергом (Rotberg, 2003), який підкреслює значення своєчасної та цілеспрямованої підтримки для успішного відновлення країн, що постраждали від конфліктів. Він аргументує, що ефективне використання іноземної допомоги може значно сприяти стабілізації та розвитку постконфліктних суспільств[20].

Вплив Плану Маршалла на поствоєнну Європу є одним із найвідоміших прикладів успішного використання іноземної допомоги для економічного відновлення. Дослідження, проведене Аланом Мілвордом (Milward, 1984), демонструє, як американська допомога сприяла швидкому економічному відновленню європейських країн після Другої світової війни, ставши моделлю для майбутніх програм допомоги[21].

Ці та інші дослідження підкреслюють складність та багатогранність іноземної фінансової допомоги в контексті війни, вказуючи на її потенціал як важливого інструменту для досягнення миру та стабільності, а також на необхідність врахування широкого спектру факторів для забезпечення її ефективності.

1.3 Історичний огляд і формування іноземної фінансової допомоги в контексті української економіки

Після проголошення незалежності у 1991 році Україна зіткнулась із численними економічними викликами, які вимагали зовнішньої підтримки для забезпечення стабільності та розвитку. Значне падіння промислового виробництва, гіперінфляція, що досягла свого піку у 1993 році з рівнем 10 155% , брак фінансових ресурсів, і надто політичної волі до серйозних економічних змін серйозно ускладнили перехід до ринкової економіки[22]. Іноземна фінансова допомога, надана міжнародними організаціями, урядами інших країн, а також приватними фондами, відіграла значну роль у формуванні української економіки. Одним з ключових партнерів України на

міжнародній арені став Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Співробітництво України з МВФ розпочалося у 1994 році з програми системної трансформаційної позики (STF) на суму 763,1 млн дол. США, яка була спрямована на підтримку платіжного балансу. Протягом 1995-1998 років було реалізовано три річні програми Stand-by, за якими Україна отримала 1 935 млн дол. США. Ці кредити підтримували курс національної валюти та фінансували дефіцит платіжного балансу[23].

У 1998 році було впроваджено Програму розширеного фінансування (EFF) на суму 2,6 млрд дол. США. З цієї суми Україна отримала 1 591 млн дол. США, які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України (НБУ). Проте програма EFF була призупинена через невиконання умов з боку України, що призвело до затримки траншів. Останню виплату коштів у рамках цієї програми було здійснено у вересні 2001 року[24].

На початку 2000-х років Україна на деякий час припинила співробітництво з МВФ на кредитній основі, однак у 2008 році, у зв'язку зі світовою фінансовою кризою, країна знову звернулася до фонду. Нова програма Stand-by була затверджена на суму 16,4 млрд дол. США. У рамках цієї програми Україна отримала три транші загальним обсягом 10,6 млрд дол. США, частина яких була спрямована на підтримку державного бюджету[25].

Після економічної кризи 2008 року, співпраця України з МВФ продовжилася у 2010 році з новою програмою Stand-by на суму 15,1 млрд дол. США. Проте через невиконання умов програми співпраця знову була призупинена[26].

Після Революції Гідності у 2014 році Міжнародний валютний фонд (МВФ) відіграв важливу роль у стабілізації економічної ситуації в Україні та сприянні структурним реформам. У квітні 2014 року була затверджена нова програма Stand-by на суму 16,5 млрд доларів США. Ця програма передбачала впровадження низки

заходів, спрямованих на скорочення бюджетного дефіциту, зниження рівня інфляції та зміцнення фінансової системи країни. Одним із ключових аспектів програми було зменшення субсидій на природний газ, що дозволило зменшити навантаження на державний бюджет та сприяло раціональному використанню енергетичних ресурсів. Крім того, була створена Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, яка мала на меті підвищити прозорість та ефективність ринку газу.

У 2015 році на зміну програмі Stand-by прийшла нова чотирирічна програма розширеного фінансування (EFF), яка передбачала виділення Україні кількох траншів на загальну суму понад 17,5 млрд доларів США. Ця програма мала на меті сприяти економічному відновленню та підтримці платіжного балансу країни. У рамках цієї програми Україна отримала кілька значних траншів, які допомогли стабілізувати валютний курс, знизити інфляцію та поповнити резерви Національного банку України.[27]

Значна увага приділялася структурним реформам, які включали зміни у податковій системі, пенсійній реформі та боротьбі з корупцією. У рамках програми EFF було створено Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП), що стало важливим кроком у боротьбі з корупцією на високому рівні [28].

У подальші роки співпраця України з МВФ продовжувалася, зокрема у 2018 році була затверджена чергова програма Stand-by на суму 3,9 млрд доларів США. Ця програма мала на меті підтримати макроекономічну стабільність та продовження структурних реформ, зокрема у банківському секторі та управлінні державними фінансами [29].

Під час пандемії COVID-19 у 2020 році МВФ затвердив нову програму Stand-by на суму 5 млрд дол. США. Україна отримала перший транш у розмірі 2,1 млрд дол. США у червні 2020 року, проте подальші транші були заморожені через недостатній

прогрес у проведенні реформ[30].

Іноземна фінансова допомога не обмежувалася тільки кредитами МВФ. Європейський Союз, Світовий банк, уряди США, Канади, Японії та інших країн також надавали значну підтримку Україні у вигляді грантів, технічної допомоги та гуманітарної допомоги. Наприклад, ЄС надавав допомогу для проведення реформ у сфері державного управління, боротьби з корупцією, реформування енергетичного сектору та підтримки економічного зростання.

Гібридне вторгнення росії проти України та анексія Криму, яка розпочалася у 2014 році та посилилася повномасштабним вторгненням у 2022 році, призвела до значного збільшення обсягів іноземної допомоги. США, країни ЄС, Велика Британія та інші партнери надали значну військову та фінансову підтримку для зміцнення обороноздатності України та підтримки її економіки в умовах війни. Важливу роль відігравали також програми технічної допомоги, які сприяли реформуванню ключових секторів економіки та підвищенню ефективності державного управління.

Загалом, історія іноземної фінансової допомоги Україні демонструє її ключову роль у стабілізації економіки, підтримці реформ та забезпеченні макроекономічної стабільності. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та урядами інших країн дозволила Україні подолати численні кризи та продовжити свій розвиток в умовах значних внутрішніх та зовнішніх викликів.

1.4 Теоретичні підходи до аналізу ефективності іноземної фінансової допомоги

Аналіз ефективності іноземної фінансової допомоги є важливим аспектом економічних досліджень, оскільки він дозволяє оцінити, наскільки така допомога сприяє економічній стабільності та розвитку країн-реципієнтів. Для проведення такого аналізу використовуються різні теоретичні підходи, які включають макроекономічні, мікроекономічні, інституційні та соціальні аспекти.

Макроекономічний підхід зосереджується на вивченні впливу іноземної фінансової допомоги на основні макроекономічні показники, такі як ВВП, інфляція, рівень безробіття, платіжний баланс та державний борг. Цей підхід дозволяє оцінити загальний вплив допомоги на економічну стабільність країни. Згідно з дослідженням, проведеним Рагурамом Раджаном та Арунхітом Субраманіаном (Rajan & Subramanian, 2008), іноземна допомога може мати значний вплив на економічне зростання в короткостроковій перспективі, але її довгостроковий ефект залежить від ефективності використання отриманих ресурсів та економічної політики країни-реципієнта [31].

Мікроекономічний підхід спрямований на дослідження впливу іноземної допомоги на окремі сектори економіки та конкретні проекти. Цей підхід дозволяє детально вивчити ефективність використання фінансових ресурсів на рівні окремих підприємств та галузей. Наприклад, дослідження Пола Коллієра (Collier, 2008) під назвою "The Bottom Billion: Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It". У цій роботі Коллієр аналізує вплив іноземної допомоги на економіки найбідніших країн світу, включаючи ефекти на окремі сектори, такі як сільське господарство та промисловість. Він стверджує, що цілеспрямована іноземна допомога може значно покращити продуктивність цих секторів, сприяти економічному зростанню та стабільності[32].

Інституційний підхід фокусується на вивченні впливу іноземної допомоги на розвиток інституцій та підвищення ефективності державного управління. Цей підхід дозволяє оцінити, наскільки іноземна допомога сприяє зміцненню інституційної спроможності державних органів та підвищенню прозорості і підзвітності. Згідно з дослідженням Данієля Кауфмана (Kaufmann, 2005), іноземна допомога може мати позитивний вплив на розвиток інституцій, якщо вона супроводжується реформами, спрямованими на боротьбу з корупцією та підвищення ефективності державного управління [33].

Соціальний підхід враховує вплив іноземної допомоги на соціальні аспекти, такі як рівень життя населення, доступ до освіти та охорони здоров'я, соціальна

стабільність та інше. Цей підхід дозволяє оцінити, наскільки іноземна допомога сприяє покращенню добробуту громадян. Дослідження, проведене Юнісефом (UNICEF, 2010), показує, що іноземна допомога, спрямована на соціальні програми, може значно покращити доступ дітей до освіти та медичних послуг, що в свою чергу сприяє довгостроковому економічному розвитку [34].

Одним з ключових методів оцінки ефективності іноземної фінансової допомоги є кореляційний аналіз, який дозволяє кількісно оцінити взаємозв'язок між обсягами допомоги та змінами в економічних показниках. Наприклад, дослідження Кортелоса, Тана та Чжан (Kourtellos, Tan & Zhang, 2007) під назвою "Is the Relationship between Aid and Economic Growth Nonlinear?" показує, що вплив іноземної допомоги на економічне зростання може бути гетерогенним і нелінійним. Вони використовують методи розщеплення вибірки для виявлення неоднорідності та нелінійності у відносинах між допомогою та зростанням. В результаті дослідження було виявлено, що допомога може мати різні ефекти на зростання залежно від рівня етнолінгвістичної фракціоналізації в країнах. Проте, коли враховано невизначеність моделі, не було знайдено доказів нелінійного зв'язку між допомогою та зростанням, і результати свідчать, що частковий ефект допомоги на зростання, ймовірно, є слабо негативним. Таким чином, висновки дослідження вказують на те, що допомога може бути потенційно контрпродуктивною для зростання, і її результати не завжди відповідають очікуванням донорів [35].

Іншим важливим підходом є *process tracing*, який дозволяє детально відстежувати процеси реалізації іноземної допомоги, її вплив на інституції та економічні показники, а також виявляти причинно-наслідкові зв'язки. Цей метод є особливо корисним для вивчення конкретних випадків надання допомоги та аналізу їх контексту. Наприклад, дослідження Андерса Ослунда (Åslund, 2010) показує, як міжнародна підтримка сприяла економічним реформам у Східній Європі після падіння комунізму, що призвело до стабілізації економік цих країн та їхнього інтегрування до світового ринку [36].

Теоретичні підходи до аналізу ефективності іноземної фінансової допомоги включають макроекономічний, мікроекономічний, інституційний та соціальний підходи, а також методи кореляційного аналізу та process tracing. Використання цих підходів дозволяє отримати комплексне уявлення про вплив іноземної допомоги на економічну стабільність та розвиток країн-реципієнтів, що є ключовим для розробки ефективних політик у сфері міжнародної допомоги.

Міжнародний досвід використання іноземної фінансової допомоги є багатим і різноманітним, охоплюючи широкий спектр країн та контекстів, де така допомога сприяла економічному відновленню та розвитку. Розглянемо кілька ключових прикладів, що можуть бути корисними для розуміння ролі і ефективності фінансової допомоги в умовах конфліктів і криз.

Один з найвідоміших прикладів успішного використання іноземної фінансової допомоги є План Маршалла, впроваджений Сполученими Штатами Америки для відновлення Західної Європи після Другої світової війни. Загалом США надали близько 13 мільярдів доларів (еквівалент 130 мільярдів доларів у сучасних цінах) для підтримки відновлення зруйнованих економік. Допомога включала не лише фінансові ресурси, а й технічну підтримку та стимулювання економічних реформ. Ефект Плану Маршалла був значним: за період з 1948 до 1952 років європейські країни демонстрували стійке економічне зростання, значно відновили промислове виробництво та забезпечили стабільність своїх фінансових систем [37].

Іншим прикладом успішного використання іноземної допомоги є Південна Корея. Після Корейської війни (1950-1953) країна отримала значну фінансову та технічну допомогу від США, що сприяло її економічному відновленню та розвитку. Важливим фактором успіху було ефективне використання допомоги для інвестицій у промисловість, інфраструктуру та освіту. З 1953 по 1973 рік Південна Корея отримала близько 60 мільярдів доларів у сучасних цінах, що сприяло перетворенню країни з аграрної на одну з найдинамічніших економік світу [38].

Після падіння режиму Талібану у 2001 році Афганістан став одним з найбільших одержувачів міжнародної допомоги. Впродовж двох десятиліть країна отримала понад 144 мільярди доларів від міжнародних донорів. Однак, ефективність цієї допомоги була неоднозначною. Хоча допомога сприяла певним позитивним змінам, таким як зростання рівня освіти та поліпшення інфраструктури, значні кошти були витрачені неефективно через корупцію та слабкість інституцій. Досвід Афганістану підкреслює важливість належного управління та прозорості у використанні іноземної допомоги[39].

Ефіопія є ще одним прикладом країни, що отримувала значну міжнародну допомогу. В період з 2000 по 2018 рік країна отримала понад 40 мільярдів доларів, які були спрямовані на підтримку аграрного сектору, розвиток інфраструктури, освіти та охорони здоров'я. Ефективне використання допомоги дозволило Ефіопії досягти значного економічного зростання та зменшення рівня бідності. Однак, політична нестабільність і конфлікти, такі як ситуація у Тиграї, демонструють, що стійкий розвиток можливий лише за умови стабільної політичної ситуації та ефективного управління [40].

Бангладеш, яка була однією з найбідніших країн світу після здобуття незалежності в 1971 році, також отримувала значну міжнародну допомогу. З 1971 по 2010 рік країна отримала понад 50 мільярдів доларів міжнародної допомоги. Вдало реалізовані програми, спрямовані на охорону здоров'я, освіту та мікрофінансування, дозволили значно підвищити рівень життя населення, зменшити рівень бідності та досягти значних економічних успіхів. Важливим фактором було поєднання допомоги з ефективними внутрішніми реформами [41].

Міжнародний досвід свідчить, що ефективність іноземної фінансової допомоги залежить від багатьох факторів, включаючи наявність чітких планів використання ресурсів, прозорість і підзвітність у використанні коштів, стабільність політичних та економічних інституцій. Україна, з огляду на ці приклади, може взяти на озброєння

найкращі практики і уникнути помилок, забезпечуючи ефективне використання іноземної допомоги для стабілізації та відновлення своєї економіки.

РОЗДІЛ II. Структура, динаміка та інструменти надання іноземної допомоги Україні протягом повномасштабної війни

2.1. Допомога від міжнародних організацій

Міжнародні організації відіграли ключову роль у наданні фінансової та гуманітарної допомоги Україні в період повномасштабної війни з Росією, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Допомога від цих організацій була критично важливою для підтримки економічної стабільності, забезпечення гуманітарних потреб та реалізації структурних реформ. Основними міжнародними організаціями, що надавали допомогу Україні, були Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський Союз (ЄС), Організація Об'єднаних Націй (ООН) та інші.

Одним із ключових партнерів України в цьому періоді став Міжнародний валютний фонд. МВФ надав значні фінансові ресурси для підтримки макроекономічної стабільності України. 9 березня 2022 року МВФ схвалив екстрений кредит в рамках Інструменту швидкого фінансування (Rapid Financing Instrument) на суму 1,4 мільярда доларів США, який був спрямований на підтримку платіжного балансу та бюджетних потреб України. У подальшому, влітку 2022 року, МВФ затвердив нову програму Stand-by на суму 5 мільярдів доларів США, яка передбачала надання фінансової підтримки у декілька траншів протягом 18 місяців. Перший транш у розмірі 1,7 мільярда доларів було отримано у вересні 2022 року, решта траншів були спрямовані на покриття дефіциту бюджету та поповнення золотовалютних резервів. МВФ також ініціював програму Extended Fund Facility (EFF), яка передбачає довгострокову підтримку для України з метою стабілізації економіки та проведення структурних реформ. В рамках цієї програми, у грудні 2022 року, було схвалено виділення 5 мільярдів доларів, з яких перший транш у розмірі 1,5 мільярда доларів був перерахований негайно. Ця програма передбачає комплексні заходи для підтримки

макроекономічної стабільності, зміцнення фінансової системи та забезпечення стійкого економічного зростання [42]. Окрім фінансової підтримки, МВФ активно консультує уряд України з питань економічної політики, надаючи технічну допомогу в сфері податкової політики, управління державними фінансами та банківського нагляду. Ці консультації мають на меті покращити управління державними ресурсами, підвищити ефективність витрат та зміцнити фінансову стійкість країни.

З початком російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року Світовий банк спільно з міжнародними партнерами активно мобілізує кошти, які швидко надходять до державного бюджету. Це дозволяє Уряду України забезпечувати функціонування критично важливих державних структур на національному та регіональному рівнях, включаючи надання основних державних послуг, виплату пенсій людям похилого віку та соціальні програми для вразливих груп населення. У березні 2022 року Світовий банк оголосив про пакет допомоги на суму 3 мільярди доларів США. Ці кошти були спрямовані на підтримку соціальних програм, охорону здоров'я та відновлення критичної інфраструктури. У червні 2022 року був заснований проєкт «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE). Його головна мета - часткова компенсація витрат державного бюджету, зокрема соціальних та гуманітарних, які не пов'язані зі сферою безпеки та оборони. Світовий банк запровадив низку механізмів для моніторингу надання послуг і перевірки щодо шахрайства та корупції. Кошти перераховуються Уряду України після отримання належного підтвердження прийнятних витрат [43].

У липні 2022 року Світовий банк збільшив обсяг допомоги до 4,5 мільярдів доларів, спрямовуючи додаткові ресурси на підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення житла та підтримку малого та середнього бізнесу [44].

Європейський Союз є одним із найбільших донорів України під час війни. У березні 2022 року ЄС схвалив надання макрофінансової допомоги на суму 1,2 мільярда євро. Ця допомога включала кредити та гранти, які були спрямовані на підтримку бюджетних потреб, стабілізацію фінансового сектора та реалізацію

реформ. У липні 2022 року ЄС затвердив новий пакет допомоги на суму 5 мільярдів євро, який передбачав підтримку енергетичного сектору, відновлення інфраструктури та гуманітарну допомогу. Важливою складовою допомоги від ЄС були також програми технічної допомоги, спрямовані на підвищення спроможності українських інституцій та підтримку реформи державного управління [45].

У червні 2023 року Єврокомісія запропонувала створити фонд Ukraine Facility, який буде фінансувати як короткострокове відновлення, так і середньострокову модернізацію. Фонд планують наповнити на 50 мільярдів євро у період з 2024 по 2027 роки, де близько 17 мільярдів євро складатимуть гранти, а 33 мільярди євро — позики. Річний бюджет цього фонду повинен бути не менше 2,5 мільярдів євро, але не більше 16,7 мільярдів євро [46]. Політична підтримка включала ухвалення низки санкцій проти Росії, спрямованих на економічну ізоляцію країни-агресора та ослаблення її фінансової бази для продовження війни. Європейський Союз також активно працював на дипломатичному напрямку, підтримуючи Україну на міжнародних майданчиках та закликаючи до посилення міжнародного тиску на Росію.

ООН також відігравала важливу роль у наданні гуманітарної допомоги Україні. Програми ООН були спрямовані на забезпечення основних потреб населення, яке постраждало від конфлікту. У 2022 році ООН з-за допомоги гуманітарного плану дій надала більш на суму 4.5 мільярди доларів США, який включав заходи з надання продовольчої допомоги, медичних послуг, забезпечення житлом та доступом до чистої води. У серпні 2023 року ООН оголосила про збільшення обсягів допомоги до 3,5 мільярдів доларів, спрямовуючи додаткові ресурси на підтримку освіти та соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб [47]. Інші міжнародні організації також активно підтримували Україну в цей період.

З початком повномасштабної війни в Україні у 2022 році, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) відіграв важливу роль у підтримці країни, спрямовуючи значні фінансові ресурси на допомогу у стабілізації економіки та відновленні критичної інфраструктури. Зокрема, ЄБРР виділив значні кошти на

підтримку банківського сектору, який зазнав значного тиску через економічні потрясіння. Це включало як прямі інвестиції, так і надання кредитних ліній, що дозволило українським банкам підтримувати ліквідність та продовжувати надавати кредити бізнесу і населенню [48]. Крім того, ЄБРР фінансував проекти з модернізації енергетичної інфраструктури України, що була суттєво пошкоджена внаслідок бойових дій. Це дозволило забезпечити стаке постачання електроенергії до критичних об'єктів, таких як лікарні та водопостачальні системи. Також банк підтримав проекти в аграрному секторі, сприяючи забезпеченню продовольчої безпеки в країні в умовах війни. ЄБРР активно співпрацював з українським урядом та міжнародними партнерами для реалізації програм, спрямованих на підтримку малого та середнього бізнесу. Це включало надання грантів і пільгових кредитів, що допомогло багатьом підприємствам вижити у важкі часи та зберегти робочі місця. Особлива увага приділялася підтримці підприємств, які перемістилися з районів активних бойових дій до більш безпечних регіонів України.

У сфері транспорту ЄБРР фінансував ремонт і модернізацію ключових транспортних коридорів, що сприяло підтримці логістики і постачання гуманітарної допомоги. Це включало відновлення доріг, залізниць та мостів, пошкоджених внаслідок військових дій. Важливим аспектом діяльності ЄБРР також стала підтримка проектів у сфері охорони здоров'я, включаючи фінансування закупівлі медичного обладнання та ліків, а також модернізацію медичних закладів. Європейський банк реконструкції та розвитку у 2023 році надав Україні кредити та технічну допомогу на суму понад 2.1 мільярда євро для відновлення інфраструктури та підтримки енергетичного сектору [49].

Міжнародна організація з міграції (МОМ) здійснювала програми з підтримки внутрішньо переміщених осіб, забезпечуючи їх житлом, медичною та психологічною допомогою. Організація забезпечувала надання тимчасового житла, продовольчих пакетів, гігієнічних наборів та інших основних предметів, необхідних для виживання. МОМ також розгорнула мобільні медичні бригади, які надавали первинну медичну

допомогу та психологічну підтримку постраждалим від війни. МОМ співпрацювала з урядом України, місцевими та міжнародними неурядовими організаціями, а також з іншими агенціями ООН для забезпечення комплексного підходу до вирішення гуманітарних проблем. Організація також брала участь у зборі та аналізі даних щодо масштабів переміщення населення та гуманітарних потреб, що дозволяло краще координувати зусилля та ефективніше розподіляти ресурси. У сфері освіти організація підтримувала навчальні заклади, забезпечуючи їх необхідними матеріалами та обладнанням, а також допомагала дітям та молоді продовжувати освіту навіть в умовах війни. Психологічна підтримка, яку надавала МОМ, включала як індивідуальні консультації, так і групові заняття, спрямовані на подолання стресу та травматичних переживань [50].

Загалом, міжнародні організації надали Україні значну фінансову та гуманітарну допомогу, що стало критично важливим для забезпечення економічної стабільності, підтримки соціальних програм та відновлення інфраструктури. Ця допомога не лише допомогла Україні впоратися з нагальними викликами, але й створила передумови для подальшого розвитку та відновлення країни в умовах війни.

Протягом повномасштабної війни Росії проти України уряди іноземних держав також надавали значну фінансову підтримку Україні. Ця підтримка охоплює різні форми, такі як гранти, пільгові кредити, пряма бюджетна допомога та інші фінансові інструменти, які мали на меті забезпечити макроекономічну стабільність, підтримку соціальних програм, відновлення інфраструктури та зміцнення обороноздатності України.

Фінансова підтримка України з боку США протягом повномасштабної війни з 2022 року виявилася масштабною і комплексною. США стали одним із найголовніших донорів України під час війни, надавши значну фінансову допомогу. Країна надає Україні не тільки військову, а й значну фінансову допомогу, спрямовану на підтримку економіки, виплати вчителям, переселенцям та пенсіонерам.

У вересні 2022 року прем'єр-міністр України Деніс Шмигаль оголосив про отримання 2,5 мільярдів доларів США з цільового фонду Світового банку, що було профінансовано США [51]. Ці кошти були спрямовані на підтримку економіки України. Загалом, протягом 2022 року на фінансову підтримку України було виділено понад 10 мільярдів доларів США. У січні 2023 року глава Міністерства фінансів США Джанет Єллен заявила, що США планують забезпечити Україні бюджетну підтримку в розмірі 11,8 мільярдів доларів [52]. Ця допомога була запланована на випадок схвалення відповідного закону про допомогу Україні, який на той час ще не був затверджений Конгресом. Частина членів Республіканської партії наполягала на тому, щоб ця допомога надавалася не на безоплатній основі, а у вигляді кредиту.

24 квітня 2024 року Сенат США схвалив великий пакет допомоги Україні, Ізраїлю та Тайваню на загальну суму 95,2 мільярди доларів, з яких понад 60 мільярдів було призначено для України. В рамках цього пакету економічна допомога передбачає виділення 7,85 мільярдів доларів у вигляді кредитів до 30 вересня 2025 року. Умови використання цих коштів включають заборону на виплати пенсій, проте передбачають можливість списання до 50% заборгованості за цими кредитами після листопада 2024 року, а з 1 січня 2026 року — до 100% за умови підтримки цього рішення Конгресом.

Крім того, законопроект містить вимоги до адміністрації президента США Джо Байдена щодо звітності. Протягом 30 днів після ухвалення адміністрація має надати Конгресу звіт про всю зброю та пов'язане фінансування, яке США надали Україні з 24 лютого 2022 року. Протягом 60 днів необхідно представити звіт про контроль за обліком зброї. Також протягом 45 днів Конгрес США має отримати від адміністрації Байдена багаторічну стратегію підтримки України з конкретними цілями, яких прагне досягти адміністрація [53].

Загалом, гідно з даними Ukraine Support Tracker, протягом 2022-2023 років США виділили Україні фінансову підтримку на суму понад 25 мільярдів доларів [54]. Ця допомога є надзвичайно важливою для України, оскільки вона дозволяє стабілізувати

економіку країни в умовах війни, забезпечити соціальні виплати та підтримувати функціонування державних інституцій.

Європейський Союз та його країни-члени надали Україні значну фінансову допомогу. ЄС схвалив кілька пакетів макрофінансової допомоги, загальна сума яких перевищила 18 мільярдів євро [55]. Ця допомога включала гранти та пільгові кредити, спрямовані на підтримку економічної стабільності, відновлення інфраструктури та реалізацію реформ. Найбільшими донорами серед країн-членів ЄС стали Німеччина, Франція, Польща та країни Балтії.

Німеччина надала Україні прямої бюджетної підтримки на суму понад 1.6 млрд мільярдів євро, включаючи як безповоротні гранти, так і пільгові кредити. Крім того, Німеччина спрямувала значні кошти на гуманітарну допомогу та відновлення інфраструктури. Загалом федеральний уряд Німеччини зміг надати Україні близько 32 мільярдів євро з початку російського вторгнення у 2022 році – у вигляді цивільної підтримки, прямих виплат чи зброї. Ці кошти інвестуються зокрема у відбудову територіальних громад, економічний розвиток та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб. Міністерство також підтримує компанії в підготовці кваліфікованих кадрів та зміцненні енергопостачання, яке є постійною ціллю російської армії. Також Німеччина активно допомагає у сфері охорони здоров'я. На війні надзвичайно важливу роль відіграють госпіталі, медична допомога та спеціалісти, але також психосоціальна підтримка травмованих війною осіб. Німецька сторона оснащує мобільні клініки та медичні заклади, наприклад, діагностичним і лабораторним обладнанням, створює реабілітаційні центри тощо. Наразі працюють 18 німецько-українських партнерств між клініками, завдяки яким українські лікарні та заклади охорони здоров'я отримують фінансову підтримку та користь від навчання, підготовки кадрів і передавання знань [56].

Також на початку квітня 2024 року уряд ФРН схвалив програму заходів, які будуть залучати приватні інвестиції, пожертви фондів та філантропів для відновлення України [57].

Протягом повномасштабної війни, Франція надала значну фінансову допомогу, спрямовану на підтримку української економіки та гуманітарних зусиль. Ця допомога включала як пряму фінансову підтримку, так і інші форми допомоги, що мали на меті підтримати стійкість України перед агресією.

На початку війни, у березні 2022 року, Франція оголосила про надання пакету гуманітарної допомоги на суму 100 мільйонів євро. Цей пакет включав надання медичних засобів, харчових продуктів, тимчасових житлових приміщень та іншої критично важливої допомоги. Франція також відправила до України медичні бригади та обладнання для забезпечення польових шпиталів. 17 березня 2022 року Франція додатково виділила 300 мільйонів євро як макрофінансову допомогу. Ці кошти були спрямовані на підтримку стабілізації української економіки, зокрема на покриття дефіциту бюджету та забезпечення соціальних виплат [58].

У жовтні 2022 року Франція анонсувала новий пакет допомоги у розмірі 200 мільйонів євро. Цей пакет включав як фінансову підтримку, так і постачання військової техніки та обладнання, що було критично важливим для оборони України. Серед наданої техніки були броньовані машини, системи протиповітряної оборони та інше оборонне обладнання[59].

Франція також активно брала участь у міжнародних зусиллях щодо надання Україні допомоги. У грудні 2022 року на міжнародній конференції донорів Франція пообіцяла додаткові 500 мільйонів євро, що включали гуманітарну допомогу та підтримку в галузі енергетики. Ці кошти були спрямовані на відновлення зруйнованої інфраструктури, зокрема на ремонт електростанцій та тепломереж, які постраждали внаслідок бойових дій. Франція надала Україні пряму бюджетну підтримку з 24 лютого 2022 року по 13 грудня на суму понад 432 млн доларів США [60].

Загалом, фінансова допомога Франції, надана Україні з початку повномасштабної війни, складає понад 1 мільярд євро [61].

Польща, крім значної гуманітарної допомоги, надала Україні фінансову підтримку на суму понад 3 мільярди євро. Також 18 листопада 2022 року було затверджено збільшення пільгового кредиту від Польщі на 60 млн євро, довівши його загальну суму до 160 млн євро. Ці кошти будуть спрямовані на реалізацію інвестиційних проектів, зокрема, Укравтодор отримає 94,1 млн євро на розбудову дорожньої інфраструктури на прикордонних пунктах, Держмитслужба – 58,9 млн євро на модернізацію митних пунктів, а адміністрація Держприкордонслужби – 7 млн євро на закупівлю безпілотних авіаційних систем [62].

Велика Британія також стала одним із ключових донорів України, надавши значну фінансову допомогу. У грудні 2022 року уряд Великої Британії оголосив про виділення ще 37 мільйонів фунтів стерлінгів на гуманітарну допомогу, зокрема на забезпечення житлом, продуктами харчування та іншими необхідними речами [63].

Протягом 2022-2023 років Велика Британія виділила Україні пряму бюджетну підтримку на загальну суму понад 2,5 млрд доларів США. Ці кошти були спрямовані на стабілізацію економіки, підтримку соціальних програм, відновлення інфраструктури та реалізацію реформ. Міністр фінансів України Марченко підкреслив, що співпраця з Великою Британією в межах проектів Міжнародного агентства з гарантування інвестицій та Європейського банку реконструкції та розвитку щодо страхування військових ризиків в Україні має важливе значення для залучення прямих іноземних інвестицій [64].

Канада також активно підтримувала Україну, надаючи значну фінансову допомогу. У березні 2022 року Канада оголосила про надання фінансової допомоги Україні у розмірі 1 мільярд канадських доларів (CAD), що включало як гранти, так і позики. У травні 2022 року Канада анонсувала додаткову допомогу у розмірі 250 мільйонів CAD, яка включала безповоротні гранти та позики. Ці кошти були

використані на підтримку соціальних програм та відновлення інфраструктури, яка постраждала внаслідок військових дій [65].

У вересні 2022 року Канада оголосила про новий пакет фінансової допомоги у розмірі 500 мільйонів CAD, що включав фінансування для зміцнення обороноздатності України та гуманітарну допомогу.

Крім фінансової допомоги, Канада також активно надавала гуманітарну допомогу, включаючи постачання медичних товарів, продуктів харчування та інших необхідних матеріалів. Уряд Канади співпрацював з різними міжнародними організаціями для забезпечення оперативної доставки гуманітарної допомоги до регіонів, які найбільше постраждали від війни.

Всього з 2022 року Канада виділила Україні понад 5,1 млрд доларів США у вигляді грантів та пільгових кредитів. Ця допомога була спрямована на підтримку економічної стабільності, реалізацію соціальних програм та відновлення інфраструктури. У 2023 році Канада продовжила надавати допомогу Україні, зокрема через фінансування гуманітарних програм та відновлення інфраструктури [66].

Японія також надала значну фінансову допомогу Україні під час війни. Починаючи з 2022 року Японія виділила Україні понад 4,6 мільярда доларів США [67]. Ця допомога була спрямована на відновлення інфраструктури, підтримку економічної стабільності та гуманітарні програми.

Окремо варто відзначити вклад Балтійських країн, що активно надавали фінансову допомогу Україні, демонструючи свою солідарність і підтримку в боротьбі з російською агресією. Литва, Латвія та Естонія не лише висловлювали політичну підтримку, але й робили значні фінансові внески для стабілізації української економіки та підтримки гуманітарних програм.

Згідно з даними Кільського інституту світової економіки, Естонія виявилася найбільш щедрою серед усіх країн світу, надавши Україні допомогу, що складає 0,8%

її ВВП. Латвія посіла друге місце з показником 0,7%, Польща — на третьому місці з 0,4%, а Литва надала трохи більше 0,1% свого ВВП [68]. Крім зазначених фінансових внесків, Балтійські країни також брали активну участь у міжнародних ініціативах та кампаніях зі збору коштів на підтримку України. Вони лобіювали інтереси України на міжнародній арені, забезпечуючи додаткову фінансову допомогу від інших країн та організацій.

Інші країни також активно підтримували Україну під час війни. Наприклад, Австралія, Нова Зеландія, Норвегія, Швейцарія та інші країни надавали фінансову допомогу, постачали військове обладнання та підтримували гуманітарні програми. Сукупний обсяг допомоги від цих країн склав понад 10 мільярдів доларів США .

Протягом повномасштабної війни Росії проти України, міжнародна фінансова підтримка відіграла ключову роль у забезпеченні економічної та соціальної стабільності країни. Значна допомога з боку урядів США, Європейського Союзу та його членів, Великої Британії, Канади, Японії та інших країн дозволила Україні витримати економічні виклики війни, підтримувати соціальні програми та відновлювати критичну інфраструктуру. Сукупний обсяг допомоги, що перевищує десятки мільярдів доларів, відображає міжнародну солідарність і підтримку у боротьбі України за свою незалежність та територіальну цілісність. Це свідчить про важливість міжнародної кооперації та підтримки у часи кризи, сприяючи зміцненню макроекономічної стабільності та забезпеченню соціальних потреб українського населення.

2.2. Оцінка впливу іноземної допомоги на стабілізацію економіки України

Протягом повномасштабної війни 2022-2023 років Україна отримала значну фінансову іноземну допомогу, яка відіграла ключову роль у стабілізації національної економіки. У цьому розділі розглянемо основні аспекти впливу цієї допомоги на економіку країни, а також оцінимо ефективність заходів, що були вжиті для збереження економічної стабільності.

Із початком агресії з боку Російської Федерації, Україна опинилася перед надзвичайно складними економічними викликами. Інфраструктурні збитки, зниження виробничих потужностей, втрата територій та масові переміщення населення створили передумови для значного зниження ВВП, зростання безробіття та інфляції [69]. У цій ситуації фінансова допомога від міжнародних організацій та країн-партнерів стала критично важливою для утримання економічної стабільності.

Фінансова допомога, яка надходила до України, мала декілька основних форм: гранти, кредити, технічну допомогу та гуманітарну підтримку. Серед найбільших донорів були Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський Союз, Сполучені Штати Америки та інші країни G7. Кожна з цих організацій та країн надала значні кошти, що дозволило Україні підтримувати бюджетні витрати, фінансувати оборону та соціальні програми.

МВФ відіграв ключову роль у стабілізації макроекономічної ситуації в Україні. Підтримка у вигляді кредитних ліній дозволила уряду уникнути дефолту, підтримати платіжний баланс і зберегти резерви національного банку [70]. Кредити МВФ часто супроводжувалися умовами щодо проведення структурних реформ, що додатково сприяло покращенню економічної ситуації у довгостроковій перспективі.

Світовий банк та Європейський Союз надавали значні суми на фінансування інфраструктурних проєктів та соціальних програм [71]. Ці кошти сприяли відновленню зруйнованих об'єктів, забезпеченню житлом внутрішньо переміщених осіб та підтримці соціально вразливих верств населення. Наприклад, програми ЄС включали гранти на відбудову шкіл, лікарень та житлових будинків, що безпосередньо покращувало умови життя населення та сприяло стабілізації соціальної ситуації [72]. Двостороння допомога від країн-партнерів, таких як США, Німеччина, Канада та Японія, також мала значний вплив на економіку України. Ця допомога часто включала як фінансові ресурси, так і матеріальну підтримку у вигляді обладнання, медичних засобів та іншого. Наприклад, США надали значні обсяги фінансування для

підтримки оборонного сектору України, що, у свою чергу, дозволило уряду спрямовувати більше коштів на соціальні та економічні потреби [73].

Технічна допомога, що надавалася міжнародними організаціями, включала експертні консультації та підтримку у впровадженні реформ. Це допомогло Україні модернізувати державне управління, покращити прозорість фінансових потоків та ефективність використання ресурсів. Зокрема, реформи у сфері публічних закупівель та управління державними фінансами дозволили знизити рівень корупції та підвищити ефективність витрат.

Оцінюючи загальний вплив фінансової допомоги, варто зазначити, що вона не лише допомогла уникнути найгірших економічних сценаріїв, але й створила основу для подальшого економічного зростання. Структурні реформи, які супроводжували надання фінансової допомоги, сприяли покращенню інвестиційного клімату та підвищенню довіри до української економіки з боку міжнародної спільноти.

Таким чином, фінансова іноземна допомога відіграла вирішальну роль у стабілізації економіки України під час повномасштабної війни. Вона дозволила забезпечити фінансову стійкість, підтримати соціально-економічну стабільність та створити передумови для майбутнього відновлення та зростання.

2.3. Особливості розміщення облігацій під час війни

Облігації є важливим інструментом для залучення державою фінансових ресурсів. Вони представляють собою боргові цінні папери, які уряд випускає для залучення коштів від інвесторів на визначений термін з певною відсотковою ставкою. Облігації можуть бути короткостроковими (до одного року), середньостроковими (від одного до п'яти років) та довгостроковими (понад п'ять років). У періоди криз, таких як війна, уряд часто вдається до розміщення облігацій, щоб покрити дефіцит бюджету та фінансувати нагальні потреби [74].

Протягом історії багато країн використовували облігації для фінансування військових дій. Під час Першої світової війни уряд США запровадив випуск "Liberty Bonds", які залучили значні кошти від громадян для підтримки військових зусиль. Аналогічно, під час Другої світової війни Сполучені Штати розміщували "War Bonds", які не лише допомагали фінансувати військові витрати, але й сприяли патріотичному піднесенню серед населення. Великобританія та Німеччина також активно використовували облігації для фінансування своїх військових дій, випускаючи відповідно "War Loans" та "Kriegsanleihen" [75].

Під час Російсько-японської війни Японія зіткнулася з серйозними фінансовими труднощами, намагаючись фінансувати свої військові зусилля проти Російської імперії. Випуск облігацій став ключовим інструментом для залучення необхідних коштів. Японія звернулася до міжнародних фінансових ринків, зокрема до США та Великобританії, де вдалося залучити значні інвестиції завдяки високій ставці доходності та підтримці з боку впливових фінансових груп, таких як родина Ротшильдів [76].

Ізраїль, проголосивши незалежність у 1948 році, одразу ж зіткнувся з військовим конфліктом з сусідніми арабськими країнами. В умовах браку ресурсів для фінансування війни та побудови держави, Ізраїль випустив облігації серед діаспори, зокрема у США. Ці облігації стали відомими як "Бонди незалежності". Завдяки активній підтримці єврейської діаспори та ефективній комунікаційній кампанії, Ізраїль зміг залучити значні кошти, які були спрямовані на військові та інфраструктурні потреби [77].

Облігації часто використовуються у поєднанні з іноземною фінансовою допомогою для стабілізації економіки. Отримання міжнародної допомоги може виступати гарантією для інвесторів, що збільшує їхню довіру до державних облігацій. У випадку України, значна фінансова допомога від Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку та інших міжнародних організацій створила передумови для успішного розміщення облігацій. Зокрема, кредити та гранти від МВФ та Світового

банку допомогли стабілізувати макроекономічну ситуацію, що дозволило уряду залучати додаткові кошти через облігації на внутрішньому ринку.

Стабілізація економіки під час війни вимагає ефективного управління державним боргом. Одним з підходів є оптимізація структури боргу, яка включає балансування короткострокових та довгострокових облігацій для мінімізації ризиків та вартості обслуговування боргу. Наприклад, під час війни в Україні у 2022-2023 роках уряд зменшив частку короткострокових облігацій у загальному обсязі внутрішніх запозичень, що може свідчити про очікування високої інфляції у майбутньому. Така стратегія дозволяє уряду мінімізувати ризики, пов'язані з майбутніми платежами за боргами, і зберегти фінансову стабільність.

Реформи у фінансовому секторі та зниження інфляції сприяли поглибленню ринків боргових зобов'язань та підвищенню їх ліквідності. Це дозволило збільшити запозичення на внутрішніх ринках і знизити вразливість до валютних криз.

В Україні також відбувалися схожі процеси, однак повномасштабна війна змінила функціонування ринку внутрішніх запозичень. Перші місяці війни характеризувалися експериментами з боку НБУ. Згодом була підвищена облікова ставка НБУ з 10% до 25% та активне управління надлишковою ліквідністю стабілізували ситуацію [78]. Ця зміна вартості внутрішніх запозичень була складним, але необхідним кроком у відповідності до нових ринкових умов.

Проте, рішення щодо запозичень у 2023 році викликають питання щодо їх послідовності. Високі процентні ставки не привели до збільшення частки короткострокових облігацій, що суперечить теоретичним передумовам щодо зменшення боргових витрат. Це може свідчити про те, що уряд більше турбується про ризик рефінансування боргу, ніж про зростання майбутніх виплат за борговими зобов'язаннями. Така логіка може бути пов'язана з оцінкою високого рівня невизначеності щодо можливості запропонувати ринку інструменти за прийнятними ставками на момент рефінансування.

Таким чином, незважаючи на складні обставини, спроби реформ у фінансовому секторі та зміни в політиці запозичень допомогли Україні стабілізувати фінансову систему під час війни. Проте, існує потреба у більш послідовній стратегії управління борговими зобов'язаннями, що враховувала б як поточні виклики, так і довгострокові ризики.

Вибір вивчення взаємозв'язку між міжнародною фінансовою підтримкою та дохідністю державних облігацій України протягом повномасштабної війни зумовлений важливістю розуміння впливу міжнародної фінансової допомоги на стабілізацію економіки та здатність уряду ефективно управляти державним боргом в умовах кризи.

Іноземна фінансова допомога часто виступає як стабілізуючий фактор для економік, що знаходяться у стані війни або кризи. Ця допомога дозволяє уряду покривати дефіцит бюджету, зменшуючи потребу у випуску короткострокових облігацій, що можуть мати вищі відсоткові ставки. Таким чином, міжнародна допомога може сприяти зниженню дохідності державних облігацій, оскільки інвестори вбачають менші ризики у такій ситуації.

Розміщення облігацій під час війни є критично важливим інструментом для фінансування державних витрат та стабілізації економіки. Іноземний досвід демонструє ефективність цього підходу, а отримання фінансової допомоги від міжнародних організацій сприяє успішному розміщенню облігацій на внутрішньому ринку. Оптимізація структури боргу та балансування короткострокових та довгострокових облігацій дозволяють мінімізувати ризики та зменшити вартість обслуговування боргу, що є важливим аспектом стабілізації економіки в умовах війни. Дослідження взаємозв'язку між міжнародною фінансовою підтримкою та дохідністю державних облігацій України є актуальним та необхідним для розуміння впливу міжнародної допомоги на економічну стабільність країни під час кризи.

РОЗДІЛ III. Аналіз впливу міжнародної фінансової допомоги на динаміку дохідності ОВДП України в умовах повномасштабної війни (2022-2023 рр.)

3.1 Обґрунтування взаємозв'язку фінансової допомоги з реакцією ринку державних облігацій

В умовах глобалізації та взаємозалежності світової економіки, військові конфлікти в одній країні часто ведуть до широкомасштабних макроекономічних змін, які впливають не тільки на внутрішній фінансовий ринок, а й на міжнародні економічні відносини. Повномасштабна війна росії проти України, спричинила значні виклики для національної економіки, зокрема, для ринку внутрішніх державних облігацій.

Державні облігації були обрані для аналізу через їхнє важливе значення як індикатора макроекономічної стабільності та фінансового здоров'я країни. Динаміка дохідності державних облігацій безпосередньо відображає довіру інвесторів до економіки країни та її здатності обслуговувати свій борг. Під час війни, коли економіка переживає значні потрясіння, стабільність або зниження дохідності облігацій може свідчити про ефективність міжнародної допомоги у пом'якшенні макроекономічного шоку. У порівнянні з іншими індикаторами, такими як індекс Джині (який вимірює нерівність доходів) або секторальні показники (що відображають продуктивність окремих галузей), дохідність державних облігацій надає більш комплексну оцінку загального фінансового стану країни. Вона враховує як макроекономічні фактори, так і ринкові очікування, що робить її ключовим показником ефективності наданої допомоги.

Цей аналіз спрямований на вивчення взаємозв'язку між міжнародною фінансовою підтримкою та дохідністю державних облігацій України протягом повномасштабної війни у 2022-2023 роках.

Основною гіпотезою дослідження є припущення, що міжнародна фінансова підтримка мала вплив на дохідність державних облігацій України протягом повномасштабної війни у 2022 - 2023 роках. Ймовірно, міжнародна підтримка могла пом'якшити макроекономічний шок від війни, стабілізувавши або навіть знизивши дохідність державних облігацій, що в свою чергу знижує вартість запозичень для уряду. Розуміння цієї динаміки є критично важливим для формування стратегій подальшої фінансової підтримки та адаптації політик у сфері управління державним боргом.

Дослідження включає кількісний аналіз наявних даних про обсяги та терміни надання міжнародної допомоги, порівнюючи їх з коливаннями дохідності облігацій за відповідні періоди. Використовуються статистичні методи для визначення кореляції, що дозволяє оцінити реальний вплив зовнішніх фінансових ін'єкцій на внутрішній фінансовий ринок України.

Цей розділ задає фундаментальні питання: **“наскільки ефективною є зовнішня фінансова допомога в контексті повномасштабної війни?”**, **“чи має вона значення для стабілізації економіки, що потерпає від війни через свій вплив на дохідність державних облігацій ?”**. Відповіді на ці питання спрямовані на покращення розуміння взаємозв'язків між міжнародними фінансовими потоками та макроекономічною стабільністю країн, які переживають геополітичні кризи.

Для здійснення глибокого аналізу впливу міжнародної допомоги на динаміку дохідності українських державних облігацій, я обрав комплексний підхід, що включає обробку та кількісний аналіз даних. Основою для аналізу слугували два ключові набори даних:

- Дані про міжнародну фінансову допомогу, це дані про міжнародну фінансову допомогу, зібрані з відкритих джерел та офіційних звітів міжнародних організацій, зокрема з Ukraine Support Tracker [79]. Ці дані включали інформацію про

обсяги, дати, типи (гуманітарна, військова, економічна) та донорів допомоги (див. додаток 1).

- Дані про аукціони державних облігацій України, що були взяті з офіційних звітів Національного банку України, включаючи дати аукціонів, обсяги випущених та проданих облігацій, а також зміни їхньої дохідності(див. додаток 2).

Для визначення взаємозв'язків між оголошенням фінансової допомоги та реакцією ринку державних облігацій було застосовано наступні методи:

1. Оцінка впливу допомоги з урахуванням **можливих затримок реакції ринку**.
2. Метод **Merge_asof** дозволив злити два часові ряди за датами так, щоб кожному аукціону відповідала найближча до нього за часом дата оголошення допомоги. Це сприяло точнішому відображенню можливого впливу допомоги на дохідність.
3. Використання **кореляційного аналізу** для оцінки взаємозв'язків між величиною допомоги та змінами дохідності облігацій.

Далі було проведено детальний аналіз взаємодії між міжнародною фінансовою допомогою та динамікою дохідності державних облігацій України в період повномасштабної війни. Основна увага приділялась оцінці того, як різні види та обсяги допомоги могли вплинути на фінансовий ринок, зокрема на дохідність облігацій, як одного з ключових індикаторів економічної стабільності.

Дані були синтезовані з двох основних джерел: зведення про міжнародну фінансову допомогу та офіційних звітів про аукціони державних облігацій. Визначення ключових змінних включало:

- Дата аукціону як основний часовий маркер.
- Середньозважена дохідність облігацій на кожен аукціон.
- Обсяги фінансової допомоги агреговані за датами до кожного аукціону.

- Типи допомоги, що могли варіюватись від гуманітарної до військової та фінансової.

Основним методологічним інструментом аналізу слугувала процедура merge_asof, яка дозволила коректно зіставити дати оголошення допомоги з датами аукціонів. Це забезпечило можливість врахувати вплив допомоги на дохідність навіть за умови затримки впливу.

Результати показали, що між обсягом допомоги та миттєвою зміною дохідності не існує значущої кореляції. Однак, з урахуванням затримок, з'явилися показники, що свідчать про певний зв'язок, зокрема під час аналізу окремих періодів значної допомоги. Зміни дохідності, що відбулися після оголошень великих пакетів допомоги, мали тенденцію до зниження в більш довгостроковій перспективі, що може свідчити про покращення сприйняття кредитного ризику країни на міжнародних ринках.

Зібрані дані та їх аналіз вказують на складність і багатоаспектність взаємодії міжнародної допомоги та фінансового ринку в умовах війни. **Незважаючи на відсутність прямої кореляції, індиректні ефекти та затримки у впливі допомоги вимагають подальшого глибокого аналізу, з особливим фокусом на довгострокові ефекти та специфічні умови їх реалізації.** Майбутні дослідження мають зосередитись на більш деталізованому розгляді типів допомоги та їхнього специфічного впливу на економічну стабільність та вартість запозичень.

Аналіз показав, що між обсягом міжнародної фінансової допомоги та зміною дохідності облігацій у день аукціону немає статистично значущої кореляції. Це свідчить про те, що прямий вплив допомоги на дохідність облігацій може бути не таким значним, як можна було очікувати. Результати можуть бути зумовлені кількома факторами. По-перше, ринкова волатильність, оскільки фінансові ринки відгукуються на широкий спектр впливів, включаючи політичні події, зміни в економічній політиці та глобальні економічні тенденції, що можуть затьмарити ефект від одноразових оголошень допомоги. По-друге, можливо, вплив фінансової допомоги

на ринок облігацій проявляється не відразу, а з певною затримкою, чого не було враховано в аналізі.

Фінансова допомога може впливати на криву дохідності облігацій через різні канали, які не завжди безпосередньо вимірювані. Наприклад, великі пакети допомоги можуть покращувати сприйняття кредитоспроможності країни, що довгостроково веде до зниження дохідності. Також інфузії валюти можуть стабілізувати національну валюту, що опосередковано впливає на вартість обслуговування державного боргу.

Для глибшого розуміння потенційних взаємозв'язків слід розглянути наступні аналітичні підходи: аналіз часових зсувів між оголошенням допомоги та реакцією ринку облігацій, використання складніших економетричних моделей, які враховують інші змінні, такі як макроекономічні індикатори, політичні події та глобальні економічні умови, а також дослідження окремих видів допомоги для виявлення специфічних ефектів. Ці висновки допомагають краще зрозуміти складність взаємодій між міжнародною фінансовою допомогою та фінансовими ринками, зокрема ринком державних облігацій України. Залучення додаткових даних та аналітичних методик може забезпечити більш точне та всебічне розуміння цих процесів.

3.2 Рекомендації щодо поліпшення стратегії фінансового управління під час воєнних конфліктів та криз

На основі проведеного аналізу можна окреслити кілька шляхів оптимізації економічної політики, які допоможуть поліпшити стратегії фінансового управління під час воєнних конфліктів та криз. Також важливо визначити напрямки для подальших досліджень, які забезпечать більш глибоке розуміння взаємозв'язків між міжнародною допомогою і економічною стабільністю в умовах невизначеності.

Перш за все, необхідно зосередитись на ефективному використанні міжнародної допомоги, щоб забезпечити максимально продуктивне відновлення економіки та

інфраструктури. Важливо удосконалити системи моніторингу та звітності щодо використання отриманих коштів для запобігання їх нецільовому використанню. Запровадження довгострокових облігацій та інших фінансових інструментів для залучення інвестицій може сприяти зміцненню економіки. Також потрібно поглиблювати координацію з міжнародними фінансовими організаціями для стабілізації національної валюти та контролю інфляції.

Подальші дослідження повинні включати детальний аналіз типів фінансової допомоги для більш точного розуміння їхнього впливу на економічну стабільність. Аналіз часових лагів між наданням допомоги та її ефектами на фінансовий ринок допоможе в розробці більш ефективних стратегій управління кризами. Міжнародне порівняльне дослідження, вивчення досвіду інших країн, що зазнали подібних криз, дозволить розробити універсальні рекомендації з кризового управління. Глибокий аналіз соціальних наслідків війни та допомоги для всіх верств населення, зокрема для вразливих груп, допоможе зрозуміти ширші впливи фінансової допомоги.

Ці рекомендації та напрямки для подальших досліджень відкривають можливості для поліпшення політичних рішень та практик управління в умовах кризи, що сприятиме створенню більш міцної та стабільної економічної системи.

ВИСНОВКИ

У цій дипломній роботі було досліджено роль іноземної фінансової допомоги у контексті військових та економічних викликів, з якими Україна зіткнулася протягом 2022-2023 років. Аналіз показав, що зовнішня підтримка відіграла критичну роль у мінімізації економічних втрат від військових дій, допомагаючи забезпечити макроекономічну стабільність та підтримати соціальні програми, необхідні для збереження гуманітарного становища в країні.

Іноземна фінансова допомога, яка включала гранти, кредити на пільгових умовах, військову підтримку, а також технічну допомогу, виявилась незамінною у зміцненні внутрішніх фінансових ресурсів.

Особливу увагу в цій роботі було приділено практичному дослідженню впливу міжнародної допомоги на динаміку дохідності внутрішніх державних облігацій України. Аналіз показав, що міжнародна фінансова підтримка під час повномасштабної війни мала важливий, хоч і не завжди безпосередньо вимірюваний, вплив на економічну стабільність України. Хоча пряма кореляція між обсягом допомоги та змінами дохідності державних облігацій не була виявлена, дослідження вказує на наявність відстрочених ефектів, які можуть знижувати вартість запозичень та стабілізувати ринок. Результати підтверджують, що міжнародна допомога сприяє зниженню кредитного ризику країни, покращуючи її фінансовий стан. Це відображає важливість зовнішньої підтримки у часи кризи та її вплив на фінансовий ринок, який є вирішальним для економічної стійкості держави.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на детальніший аналіз видів допомоги та їх довгострокового впливу на економічну стабільність в умовах кризи.

Проте, протягом написання роботи було також виявлено критичні виклики, пов'язані з управлінням та розподілом допомоги, зокрема корупцію, недостатню прозорість, та слабкі інституціональні можливості. Ці виклики підкреслюють необхідність покращення механізмів контролю та залучення громадянського суспільства для забезпечення підзвітності використання іноземних коштів. Отже, на завершення, рекомендується розробити стратегії для поступового переходу від зовнішньої допомоги до самодостатнього розвитку, зосередившись на зміцненні внутрішніх фінансових систем та економічних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Schwartz, A. J. (1998). [Review of Globalizing Capital: A History of the International Monetary System, by B. Eichengreen]. *The Independent Review*, 2(3), 447–450. New York: Penguin Press. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/24561027>
2. Міністерство економіки України. (2023). ВВП за підсумком 2022 року впав на 29.2%. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-vvp-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-292>
3. Tinbergen, J. (1947). The Use of Correlation Analysis in Economic Research. *Ekonomisk Tidskrift*, 49(3), 173–192. Princeton: Princeton University Press. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3438008>
4. Beach, D., & Pedersen, R. B. (2013). *Process-Tracing Methods: Foundations and Guidelines*. University of Michigan Press. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/287260232_Process-Tracing_Methods_Foundations_and_Guidelines
5. Collier, P., & Dollar, D. (2004). Development Effectiveness: What Have We Learnt? *The Economic Journal*. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3590062>
6. Johan M.G (2011). ON WAR: CONCEPTS, DEFINITIONS, RESEARCH DATA - A SHORT LITERATURE REVIEW AND BIBLIOGRAPHY. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/12857871.pdf>
7. Kaldor, M. (1999). New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era. *International Journal Canada s Journal of Global Policy Analysis*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/30529562_New_and_Old_Wars_Organized_Violence_in_a_Global_Era
8. Freedman L. (2012). *Defining War*. Princeton: Princeton University Press. Retrieved from

<https://academic.oup.com/edited-volume/34362/chapter-abstract/291466745?redirectedFrom=fulltext>

9. Rodrik, D., & Subramanian, A. (2009). Why Did Financial Globalization Disappoint? IMF Staff Papers, 56(1), 112-138. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/252613854_Why_Did_Financial_Globalization_Disappointhttps://www.researchgate.net/publication/252613854_Why_Did_Financial_Globalization_Disappoint
10. Williams, V. (2024). Foreign Aid. In The Editors of Encyclopaedia Britannica (Ed.), Encyclopaedia Britannica. Retrieved from <https://www.britannica.com/money/foreign-aid>
11. Easterly, W., & Sachs, J. (2006). The Big Push Déjà Vu: A Review of Jeffrey Sachs's "The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time". Journal of Economic Literature, 44(1), 96-105. Published by American Economic Association. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/30032297>
12. Cohen, D., Jacquet, P., & Reisen, H. (2007). Loans or Grants? Review of World Economics / Weltwirtschaftliches Archiv, 143(4), 764-782. Published by Springer. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/40441162>
13. Fitz-Gerald, A. M. (2002). Setting the Scene: The New Conflict Environment and Contemporary Challenges for Interventionists. Medicine, Conflict and Survival, 18(1), 5-22. Published by Taylor & Francis, Ltd. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/45351934>
14. Blair, D. C. (2012). Military Support for Democracy. PRISM, 3(3), 3-16. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/26469742>
15. Bebler, A. (2023). The War in Ukraine in a Comparative Perspective. Teorija in praksa, 60(4), 775-792. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/377788690_THE_WAR_IN_UKRAINE_IN_A_COMPARATIVE_PERSPECTIVE

- 16.Khaled, A. F. M. (2021). Do No Harm in refugee humanitarian aid: the case of the Rohingya humanitarian response. *Journal of International Humanitarian Action*. Retrieved from <https://jhumanitarianaction.springeropen.com/articles/10.1186/s41018-021-00093-9>
- 17.Swiss, L. (2016). A Sociology of Foreign Aid and the World Society. *Sociology Compass*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/289505845_A_Sociology_of_Foreign_Aid_and_the_World_Society
- 18.Bueno de Mesquita, B., & Smith, A. (2007). Foreign Aid and Policy Concessions. *The Journal of Conflict Resolution*, 51(2), 251-284. Published by Sage Publications, Inc. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/27638548>
- 19.Collier, P., & Hoeffler, A. (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers*, 56(4), 563-595. Published by Oxford University Press. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/3488799>
- 20.Rotberg, R. I. (2003). Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/239987410_Failed_States_Collapsed_States_Weak_States_Causes_and_Indicators
- 21.Milward, A. S. (1984). *The Reconstruction of Western Europe, 1945–1951*. Berkeley: University of California Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-economic-history/article/abs/reconstruction-of-western-europe-19451951-by-alan-s-milward-berkeley-university-of-california-press-1984-pp-xxi-527-3850/179F61C42F8A3D04B90AA9329AB7D8D4>

22. Шаповал, К. (2021). 1993 рік. Гіперінфляція Історія українського бізнесу. Forbes Ukraine. Retrieved from <https://forbes.ua/company/30-rokiv-ukrainskomu-biznesu-1993-rik-giperinfluyatsiya-06072021-1956>
23. Міністерство закордонних справ України. (2023). Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>
24. Дутчак, Я. О. (2016). Напрями взаємодії міжнародних фінансово-кредитних організацій з Україною: ефективність співпраці та аналіз їх діяльності. Міждисциплінарна курсова робота, Тернопільський національний економічний університет, Кафедра банківської справи. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2806/1/%D0%94%D1%83%D1%82%D1%87%D0%B0%D0%BA%D0%B0%20%D0%AF.%D0%9E..pdf>
25. Корнилюк, Р. (2009). Співпраця України з МВФ: ціна питання. Економічна правда. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2009/11/16/216180/>
26. Доліновська, О. Я. (2012). Співпраця України з Міжнародним валютним фондом та перспективи розвитку економіки держави. Ефективна економіка, (9). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1401>
27. Мазярчук, В. (2014). Міжнародний Валютний Фонд – історія взаємодії з Україною. Фонд Відкритий Діалог. Retrieved from <https://ua.odfoundation.eu/a/5431,mizhnarodnyj-valjutnyj-fond-istorija-vzayemodiyi-z-ukrayinoju/>
28. Міністерство фінансів України. Механізм розширеного фінансування. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/mehanizm-rozshirenogo-finansuvannja>

29. Укрінформ. (2018). МВФ оприлюднив деталі нової програми Stand-by для України. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2603790-mvf-opriludniv-detali-novoi-programi-standby-dla-ukraini.html>
30. Національний банк України. (2021). Рада директорів МВФ затвердила перший перегляд програми stand-by з Україною. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-direktoriv-mvf-zatverdila-pershiy-pereglyad-programi-stand-by-z-ukrayinoyu>
31. Rajan, R., & Subramanian, A. (2008). Aid and Growth: What Does The Cross-Country Evidence Really Show? Review of Economics and Statistics, 90(4), 643-665. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/23547011_Aid_and_Growth_What_Does_The_Cross-Country_Evidence_Really_Show
32. (Hoebink, P. (2008). The bottom billion: why the poorest countries are failing and what can be done about it, by Paul Collier; Reinventing foreign aid, edited by William Easterly; Nouvelles migrations latino-americaines en Europe. Bilan et defis, edited by Isabel Yopez and Gioconda Herrera; The gender politics of development: essays in hope and despair, by Shirin M. Rai. European Journal of Development Research, 20(4), 733-744. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/23978726_The_bottom_billion_why_the_poorest_countries_are_failing_and_what_can_be_done_about_it_by_Paul_Collier_Reinventing_foreign_aid_edited_by_William_Easterly_Nouvelles_migrations_latino-americaines_en_Eur
33. Kaufmann, D. (2005). Myths and Realities of Governance and Corruption. SSRN Electronic Journal. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/24115791_Myths_and_Realities_of_Governance_and_Corruption

34. UNICEF. (2010). Annual Report 2010. Retrieved from <https://www.unicef.org/media/92911/file/UNICEF-annual-report-2010.pdf>
35. Kourtellos, A., Tan, C.-M., & Zhang, X. (2007). Is the Relationship between Aid and Economic Growth Nonlinear? *Journal of Macroeconomics*, 29(3), 515-540. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/222524761_Is_the_Relationship_between_Aid_and_Economic_Growth_Nonlinear
36. Åslund, A. (2010). *Economic Liberalism and Its Rivals: The Formation of International Institutions among the Post-Soviet States* by Keith A. Darden. *Political Science Quarterly*, 125(2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/264376271_Economic_Liberalism_and_Its_Rivals_The_Formation_of_International_Institutions_among_the_Post-Soviet_States_by_Keith_A_Darden
37. DeLong, J. B., & Eichengreen, B. (1992). The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program. *RePEc*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/4845031_The_Marshall_Plan_History%27s_Most_Successful_Structural_Adjustment_Program
38. Arnold, W. (1998). Review: [Untitled] [Review of the book *Han Unbound: The Political Economy of South Korea*, by John Lie]. *The Journal of Developing Areas*, 32(3), 400-402. Published by College of Business, Tennessee State University. Retrieved from <https://docs.google.com/document/d/1fWlFTq73Um3ViD8LEtUOJuXm5QN7bqqv/edit>
39. Rubin, B. (2003). The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System. *Political Science Quarterly*, 62(4). Retrieved from

https://www.researchgate.net/publication/240458173_The_Fragmentation_of_Afghanistan_State_Formation_and_Collapse_in_the_International_System

40. (Collier, P., & Hoeffler, A. (2002). Aid, Policy and Growth in Post-Conflict Societies. European Economic Review, 48(5), 1125-1145. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/222412002_Aid_Policy_and_Growth_in_Post-Conflict_Societies

41. World Bank. (2022). The World Bank Group in Bangladesh, 2011-20 - Country Program Evaluation. IEG Evaluation Report No. 171406. Retrieved from <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/099519306302224872/idu0e81315990bb700422b0903d0d341cb4024c0>

42. International Monetary Fund. (2023). Рада виконавчих директорів МВФ схвалила 15,6 мільярдів доларів США за новою Програмою в рамках Механізму розширеного фінансування (Extended Fund Facility - EFF) для України як частину загального пакету підтримки обсягом у 115 мільярдів доларів США. Retrieved from <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/03/31/pr23101-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-billion-new-eff-part-of-overall-support-package>

43. Світовий банк. Підтримка України під час війни. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/peace>

44. Світовий банк. (2022). Світовий банк мобілізує додаткові \$4,5 мільярди на підтримку України. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2022/11/22/world-bank-mobilizes-additional-4-5-billion-for-ongoing-assistance-to-ukraine>

45. Міністерство фінансів України. (2023). У 2023 році Україна отримала 18 млрд євро макрофінансової допомоги від ЄС, майже половину від загального обсягу зовнішнього фінансування бюджету. Retrieved from

https://mof.gov.ua/uk/news/ukraine_received_eur_18_billion_in_macro-financial_assistance_from_the_eu_in_2023_almost_half_of_the_total_external_budget_financing-4353

46. Ukraine Facility. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. Retrieved from <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
47. ООН. (2024). У 2023 році ООН і партнери надали необхідну допомогу 11 мільйонам людей в Україні, що потерпає від війни. Retrieved from <https://ukraine.un.org/uk/259215-%D1%83-2023-%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96-%D0%BE%D0%BE%D0%BD-%D1%96-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%BE%D0%B1%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%83-11-%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BC-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B5%D0%B9-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D1%89%D0%BE>
48. Mirbabaeva, N. (2024). Гарантія ЄБРР для «Ощадбанку» уможливить нове кредитування на 200 млн євро. Європейський банк реконструкції та розвитку. Retrieved from <https://www.ebrd.com/2024/ebrd-extends-guarantee-to-ukraines-oschadbank-to-enable-200-million-of-new-lending-ukr.html>
49. Bennett, V. (2024). ЄБРР надав рекордні €2,1 млрд в Україні у 2023 році. Європейський банк реконструкції та розвитку. Retrieved from <https://www.ebrd.com/ebrd-deploys-a-record-21-billion-in-ukraine-in-2023-ukr>
50. Міністерство економіки України. (2024). Наше завдання – створити умови, щоб люди повернулися до своїх домів, — Юлія Свириденко під час

підписання Угоди про співробітництво між Мінекономіки та МОМ.

Retrieved from

<https://www.kmu.gov.ua/news/nashe-zavdannia-stvoryty-umovy-shchob-liudy-povernulysia-do-svoikh-domivok-iuliia-svyrydenko-pid-chas-pidpysannia-uhody-pro-spivrobitnytstvo-mizh-minekonomiky-ta-mom>

51. Слово і Діло. (2023). Україна отримає новий грант від США на 2,5 млрд доларів. Retrieved from

<https://www.slovoidilo.ua/2023/03/28/novyna/finansy/ukrayina-otrymaye-novyj-grant-ssha-25-mlrd-dolariv>

52. LB.ua. (2023). Глава Мініфіну США Джанет Єллен заявила про необхідність подвоєння підтримки України. Retrieved from

https://lb.ua/economics/2023/07/16/565545_glava_minfinu_ssha_dzhanet_iellen.html

53. Павлюк, О. (2024). Проєкт Джонсона передбачає \$61 млрд для України та союзників і вимогу передати АТАСМС. Європейська правда. Retrieved from

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/04/17/7184051/>

54. Bompreszi, P., Kharitonov, I., & Trebesch, C. Ukraine Support Tracker: A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Kiel Institute for the World Economy. Retrieved from

<https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>

55. Bompreszi, P., Kharitonov, I., & Trebesch, C. Ukraine Support Tracker: A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Kiel Institute for the World Economy. Retrieved from

<https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>

56. Укрінформ. (2024). Свєнґя Шульце, міністерка економічного співробітництва та розвитку ФРН: Ми все робимо з довгостроковою

перспективою - для вільної України у складі ЄС. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3859587-svena-sulce-ministerka-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku-frn.html>

57. Михайлов, Д. (2024). Від початку війни ФРН надала Україні близько 32 млрд євро всебічної допомоги — міністерка економічного співробітництва. Суспільне. Retrieved from <https://suspilne.media/738841-vid-pocatku-vijni-frn-nadala-ukraini-blizko-32-mlrd-evro-vsebicnoi-dopomogi-ministerka-ekonomichnogo-spivrobitnictva/>
58. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères. (2022). Ukraine - Entretien de Jean-Yves Le Drian avec son homologue (17 mars 2022). Retrieved from <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/evenements/article/ukraine-entretien-de-jean-yves-le-drian-avec-son-homologue-17-03-22>
59. Мілітарний. (2023). Франція передасть 200 млн євро військової допомоги Україні. Retrieved from <https://mil.in.ua/uk/news/frantsiya-peredast-200-mln-yevro-vijskovoyi-dopomogy-ukrayini/>
60. Міністерство фінансів України. (2022). Україна отримала 100 млн євро від Франції. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraine_received_eur_100_million_loan_from_france-3760
61. Fornusek, M. (2024). France releases list of aid donated to Ukraine since Feb. 24, 2022. The Kyiv Independent. Retrieved from <https://kyivindependent.com/france-releases-list-of-aid-donated-to-ukraine-since-feb-24-2022/>
62. Міністерство фінансів України. (2022). Мінфін: Польща збільшує суму пільгового кредиту до 160 млн євро на реалізацію інвестиційних проєктів в

Україні.

Retrieved

55
from

<https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-polshcha-zbilshuye-sumu-pilgovogo-kreditu-do-160-mln-yevro-na-realizaciyu-investicijnih-proektiv-v-ukrayini>

63. UK Government. (2023). Foreign Secretary travels to US to reaffirm support for Ukraine. Retrieved from

<https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-travels-to-us-to-reaffirm-support-for-ukraine>

64. Міністерство фінансів України. (2023). Великобританія надала Україні понад 1,6 млрд доларів США фінансової допомоги з лютого 2022 року: Сергій Марченко під час зустрічі з новопризначеним Послом Великобританії в Україні. Retrieved from

<https://www.kmu.gov.ua/news/velykobrytaniia-nadala-ukraini-ponad-16-mlrd-dolariv-ssha-finansovoi-dopomohy-z-liutoho-2022-roku-serhii-marchenko-pid-chas-zustrichi-z-novopryznachenym-poslom-velykobrytanii-v-ukraini>

65. Open4Business. (2022). Canada will provide an additional loan of \$195 million to Ukraine. Retrieved from

<https://open4business.com.ua/en/canada-will-provide-an-additional-loan-of-195-million-to-ukraine/>

66. Forbes Україна. (2024). Україна у 2023 році отримала від партнерів \$42,5 млрд, із них грантів – \$11,6 млрд. Retrieved from

<https://forbes.ua/news/ukraina-u-2023-rotsi-otrimala-vid-partneriv-425-mlrd-iz-nikh-grantiv-na-116-mlrd-19022024-19318>

67. Міністерства фінансів України. (2022, лютого). Since February 2022, Japan has allocated \$4.6 billion to Ukraine through World Bank and JICA projects: Sergii Marchenko at the Japan-Ukraine conference. Retrieved from

https://mof.gov.ua/uk/news/since_february_2022_japan_has_allocated_46_billion_to_ukraine

[n to ukraine through world bank and jica projects sergii marchenko at the japan-ukraine conference-4446](#)

68. Укрінформ. (2024). Найбільшу частку ВВП виділяють Україні балтійські та скандинавські країни. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3828623-najbilsu-castku-vvp-vidilaut-ukraini-baltijski-ta-skandinavski-kraini.html>
69. Укрінформ. (2024). Сума збитків інфраструктури України через війну сягнула вже \$155 мільярдів - KSE. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3826190-suma-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-cerez-vijnu-sagnula-vze-155-milardiv-kse.html>
70. Вінокуров, Я. (2023). Історичне рішення. Як нова програма МВФ дозволить Україні залучити понад 50 мільярдів доларів. Економічна правда. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/03/23/698343/>
71. Світовий банк. (2024). Світовий банк допомагає Україні зберегти економічну стабільність [Прес-реліз]. Retrieved from <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/03/26/world-bank-supports-ukraine-to-maintain-economic-stability>
72. Європейська служба зовнішніх справ. (2023, серпня 23). ЄС та ЄІБ продовжують допомагати Україні розбудовувати сучасну інфраструктуру [Прес-реліз]. Retrieved from <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D1%94%D1%96%D0%B1-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B6%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B1%D1%83%D0%B4%D0%BE%D>

[0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%83-%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_uk?s=232](https://www.researchgate.net/publication/373896177_Research_on_the_Bond_Market_and_its_Contributions_to_Risk_Management)

73. Прищепа, Я. (2023). Більше, ніж інші союзники: Україна отримала від США понад \$60 млрд підтримки — WP. Suspilne. Retrieved from <https://suspilne.media/545295-bilse-niz-insi-souzniki-ukraina-otrimala-vid-ssa-ponad-60-mlrd-pidtrimki-wp/>
74. Zhou, Y. (2023). Research on the Bond Market and its Contributions to Risk Management. *Advances in Economics Management and Political Sciences*, 13(1), 92-99. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/373896177_Research_on_the_Bond_Market_and_its_Contributions_to_Risk_Management
75. Kimble, J. J. (2006). Mobilizing the home front: War bonds and domestic propaganda. OAI. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/37716852_Mobilizing_the_home_front_War_bonds_and_domestic_propaganda
76. Barbasiewicz, O. (2014). The Cooperation of Jacob Schiff and Takahashi Korekiyo Regarding the Financial Support. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/308038344_The_Cooperation_of_Jacob_Schiff_and_Takahashi_Korekiyo_Regarding_the_Financial_Support
77. Naor, M. (2006). From Voluntary Funds to National Loans: The Financing of Israel's 1948 War Effort. *Israel Studies*, 11(3), 62-82. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/30245650>

78. Національний банк України. (2022). Національний банк України підвищив облікову ставку до 25%. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-25>
79. Bompreszi, P., Kharitonov, I., & Trebesch, C. Ukraine Support Tracker: A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Retrieved from <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>

ДОДАТКИ

Додаток 1:

(Містить дані про міжнародну фінансову допомогу, це дані про міжнародну фінансову допомогу, зібрані з відкритих джерел та офіційних звітів міжнародних організацій).

 Ukraine Support Tracker.xlsx

Додаток 2:

(Містить дані про аукціони державних облігацій України, що були взяті з офіційних звітів Національного банку України, включаючи дати аукціонів, обсяги випущених та проданих облігацій, а також зміни їхньої дохідності).

 Historical Bond Data.xlsx

Додаток 3:

(**Код** з допомогою якого була досліджена кореляція між фінансовою підтримкою, наданою Україні, та середньозваженим рівнем дохідності державних облігацій).

```
import pandas as pd
```

```
# Load the data from the uploaded Excel files
```

```
support_tracker_path = '/mnt/data/Ukraine Support Tracker.xlsx'
```

```
bond_data_path = '/mnt/data/Historical Bond Data.xlsx'
```

```
# Read the data from the Excel files
```

```
support_data = pd.read_excel(support_tracker_path)
```

```
bond_data = pd.read_excel(bond_data_path)
```

```
# Process support data
```

```
# Convert dates to datetime format
```

```
support_data['Announcement Date'] = pd.to_datetime(support_data['Announcement  
Date'], errors='coerce')
```

```
# Remove rows with invalid dates and convert monetary value to numeric
```

```
support_data_cleaned = support_data.dropna(subset=['Announcement Date'])
```

```
support_data_cleaned['Monetary Value as Given by Source'] =  
pd.to_numeric(support_data_cleaned['Monetary Value as Given by Source'], errors='coerce')
```

```
# Remove rows with invalid monetary values
```

```
support_data_filtered = support_data_cleaned.dropna(subset=['Monetary Value as  
Given by Source'])
```

```
# Select necessary columns
```

```
support_data_filtered = support_data_filtered[['Announcement Date', 'Countries',
'Type of Aid General', 'Monetary Value as Given by Source']]
```

```
# Process bond data
```

```
# Convert dates to datetime format
```

```
bond_data['Дата'] = pd.to_datetime(bond_data['Дата проведення аукціону'])
```

```
# Select necessary columns and remove rows with invalid dates
```

```
bond_data_filtered = bond_data[['Дата', 'Середньозважений рівень дохідності
облігацій (%)', 'Обсяг проданих облігацій']].dropna(subset=['Дата'])
```

```
# Merge data on dates
```

```
merged_data_cleaned = pd.merge_asof(bond_data_filtered.sort_values('Дата'),
support_data_filtered.sort_values('Announcement Date'),
left_on='Дата',
right_on='Announcement Date',
direction='backward')
```

```
# Calculate correlation between bond yields and monetary value of support
```

```
correlation_cleaned = merged_data_cleaned['Середньозважений рівень дохідності  
облігацій (%)'].corr(merged_data_cleaned['Monetary Value as Given by Source'])
```

```
correlation_cleaned
```